

Lars Bergström

Maktforskning och värderingar

Numera är det förmodligen rätt allmänt accepterat att vetenskaplig forskningsverksamhet normalt påverkas av forskarnas värderingar (se t ex Bergström 1972, s 22-28). De flesta håller väl också med om att detta är helt i sin ordning. Varje forskningsprocess innehåller ju en rad olika valsituationer där beslut måste fattas, och det förefaller irrationellt och rätt ansvarslöst att fatta sådana beslut utan att värdera (konsekvenserna av) de olika alternativ som står till buds.

De värderingar som påverkar forskning kan vara av olika slag. Ofta är de väl internt vetenskapliga – och handlar således om vad som gör en teori eller en metod eller en förklaring etc bättre än en annan ur "vetenskaplig" synpunkt – men ibland, och då särskilt inom samhällsvetenskap och humaniora – är det fråga om mer allmänna, moraliska eller politiska värderingar. I fortsättningen skall jag enbart intressera mig för sådana värderingar och för en viss typ av samhällsvetenskap.

Det är alltså relativt okontroversiellt att samhällsvetenskaplig forskning påverkas av värderingar. När det däremot gäller *resultaten* av sådan forskning – alltså samhällsvetenskapliga teorier, analyser, förklaringar och beskrivningar av olika slag – så är väl den helt dominerande uppfattningen att dessa normalt är, och bör vara, fria från värderingar. Härmed menas då dels att resultaten varken består av, eller innehåller, värdeomdömen och dels att resultatens eventuella giltighet är oberoende av värderingar och av värdeomdömens giltighet.

Somliga – kanske de flesta – går så långt att de kräver att man helt skall avhålla sig från att framföra värdeomdömen och normativa resonemang i vetenskapliga framställningar. Andra däremot tillåter detta, men de poängterar då oftast att normer och värdeomdömen som förekommer i vetenskapliga framställningar inte kan betraktas som "vetenskapliga resultat". Till skillnad från sådant som är resultat av forskning bör normer och värdeomdömen snarast ses som resultat av personliga ställningstaganden eller av resonemang som i sista hand baseras på sådana ställningstaganden. De har därmed en helt annan

karaktär än vetenskapliga resultat och de bör tydligt skiljas från dessa.

Detta är alltså den ortodoxa uppfattningen. Kort sagt går den ut på att vetenskaplig kunskap alltid är *logiskt* oberoende, men ofta *kausalt* beroende, av värderingar. Denna uppfattning delas emellertid inte av alla bedömare. På senare tid har den t ex ifrågasatts i en statsvetenskaplig doktorsavhandling av Gunnar Falkemark (1982). Jag skall här granska hans argumentation. Falkemark hävdar att vissa resultat inom statsvetenskapen – närmare bestämt inom amerikansk maktforskning – är logiskt beroende av moraliskt-politiska värdeomdömen. Detta framställs som det viktigaste resultatet i hans avhandling, och han har också tidigare framfört det i en svensk tidskriftsartikel (1978).

1. Falkemarks resonemang

Falkemark anknyter till den diskussion som förts mellan ”pluralister” och ”elitister” i amerikansk statskunskap. Oenigheten gäller om det i USA, på nationell och/eller kommunal nivå, finns en styrande maktelit eller inte. Elitisterna, som C Wright Mills, P Bachrach och M Baratz, hävdar att det finns en sådan elit. Pluralisterna, av vilka Robert Dahl är den mest kände, förnekar detta och menar att makten delas mellan flera konkurrerande grupper. I fortsättningen skall jag främst hålla mig till det som Falkemark säger om Dahl. Han hävdar alltså att Dahls resultat är beroende av vissa värderingar. Närmare bestämt resonerar Falkemark på ungefär följande sätt.

(1) Dahl definierar ”styrande elit” (ruling elite) som ”en minoritet av individer vilkas preferenser som regel segrar när det föreligger olika preferenser i viktiga politiska frågor” (se Falkemark 1982, s 28).

(2) En ”viktig politisk fråga” (key political issue) definieras av Dahl som en fråga som dels är föremål för oförenliga preferenser och dels faller inom områden som beskattning, utgifter, bidrag, välfärdsprogram, militärpolitik, osv. Något förenklat kan man uttrycka hans kriterium så att ju kostsammare en fråga är, desto viktigare är den (ss 29–31, 35, 41).

(3) Tillämpningen av Dahls kriterium på att något är en viktig politisk fråga kan ske utan normativa ställningstaganden, men själva beslutet att tillämpa just detta kriterium innebär ett normativt ställningstagande (ss 41–42). Detsamma gäller alternativa kriterier (s 42).

(4) Dahls kriterium, liksom andra kriterier, måste därför baseras

på, d v s kräver stöd av, moraliskt-politiska värdeomdömen (ss 42-43).

(5) Varje konklusion om maktfördelningen i ett samhälle, som lik- som Dahls bygger på att man undersöker "viktiga" frågor, är således beroende av värdeomdömen (s 43).

(6) Denna slutsats kan inte undvikas genom att man undersöker *alla* frågor (ty då implicerar man att alla frågor är lika viktiga, vilket också är ett värdeomdöme) eller de frågor som *anses* viktiga (ty då bestäms urvalet ändå av värdeomdömen, nämligen hos de personer vilkas åsikter man tar fasta på) (ss 44, 228).

(7) De värdeomdömen, som Dahls resultat är beroende av, måste anföras som *stöd* för hans resultat. De ingår därmed i *evidensen* för resultatet (ss 44-45).

(8) Resultatets *giltighet* är därför beroende av bland annat dessa värdeomdömen (ss 62, 65).

Detta är alltså, i grova drag, Falkemarks resonemang. De skrifter av Dahl som han i första hand utgår från är "A Critique of the Ruling Elite Model" (1958) och *Who Governs?* (1961). I den första av dessa skrifter återfinns den definition som omnämns i punkt (1). Även punkt (2) baseras huvudsakligen på denna skrift, även om Falkemark här också tar hänsyn till Dahls bok (1961).

Jag skall i fortsättningen försöka visa att Falkemarks resonemang inte håller. Men dessförinnan vill jag betona att hans framställning ändå har stora förtjänster. Dels är det relativt lätt att förstå vad hans tes går ut på, och dels argumenterar han för den utifrån konkreta exempel. Detta är till stor hjälp när man vill bedöma om han har rätt. Alltför ofta är det annars så, i diskussioner om värderingar och objektivitet i samhällsvetenskapen, att de teser som framförs är mångtydiga och tånjbara och baserade på argument som är alltför allmänna och abstrakta. Betrakta exempelvis följande passage ur en bok av Gunnar Myrdal:

Värderingar ingår i själva verket i forskningen från början till slut: de bestämmer upplägningen, definitionen av de använda begreppen och därmed de iakttagna fakta, sättet att dra slutsatser och till och med sättet att framställa de slutsatser till vilka man kommer fram. Uttryckliga värdepremisser är sålunda nödvändiga, inte bara för att dra meningsfulla och korrekta praktiska och politiska - det vill säga samhällsteknologiska - slutsatser, utan redan för att fastställa relevanta fakta och relationer mellan fakta. I annat fall drar vi konklusioner, fastän en uppsättning premisser saknas (1973, ss 152-153).

När Myrdal säger att värderingar bestämmer de iakttagna fakta, menar han då att vissa fakta bestäms av värderingar eller att värde-

ringar bestämmer vad man iakttar? I det första fallet är hans tes uppseendeväckande stark, i det andra blir den närmast trivial. Och när han säger att värdepremisser är nödvändiga för att fastställa relevanta fakta, menar han då att värdepremisser är nödvändiga för att fastställa vissa fakta eller att de är nödvändiga för att avgöra vilka fakta som är relevanta? I det första fallet tycks han ha samma åsikt som Falkemark, medan han i det andra fallet närmast tycks vara anhängare av den ortodoxa åsikt som Falkemark kritiserar. Att avgöra vad Myrdal verkligen menar är inte lätt. Om man bara håller sig till den bok i vilken citatet ingår tror jag att det är närmast omöjligt. Falkemarks resonemang är då betydligt lättillgängligare.

Men Falkemarks resonemang har också svagheter. För det första kan man invända att det innehåller en vilseledande beskrivning av Dahls ståndpunkt. Ty den "definition" som det talas om i punkt (2) är Falkemarks uppfinning, inte Dahls. Dahl säger tvärtom explicit att han *inte* skall definiera uttrycket "viktig politisk fråga" (1958, s 464), och när han (på s 469) ger de exempel på viktiga politiska frågor som Falkemark tar fasta på, så är det av sammanhanget klart att dessa exempel inte skall uppfattas som en del av en definition eller som ett bestämt materiellt kriterium.

I sin bok (1961) väljer Dahl ut fyra områden eller grupper av frågor för närmare studium. Två av dessa (stadssanering och utbildning) innehåller frågor där mycket pengar står på spel, men de två andra (politiska nomineringar och arbetet med en ny kommunal författning) tycks inte göra det. Det finns alltså knappast något fog för Falkemarks sammanfattning av Dahls kriterium: "ju kostsammare, desto viktigare" (1982, ss 35, 41). I den motivering som Dahl ger för sitt urval nämns heller ingenting om stora kostnader. Han säger om tre av de områden som valts ut att de valts "därför att de kunde antas beröra en stor mängd olika intressen och deltagare" (1961, s 333), och med hänсыftning på alla de fyra områdena säger han att "alla de beslut som deltagarna betraktade som de viktigaste sedan omkring 1950 valdes ut för detaljerat studium" (1961, s 333). Här verkar det alltså som om Dahls kriterium – i den mån han alls kan sägas ha något bestämt kriterium – skulle bestå i att de frågor är viktiga som beslutsfattarna själva uppfattar som viktiga. Detta är ju något helt annat än vad Falkemark säger i punkt (2).

2. Beslut och kriterier

Falkemarks konklusioner behöver emellertid inte vara felaktiga bara för att punkt (2) är felaktig. Ty (3) är kanske ändå riktig, och då kan ju resonemanget gå vidare därifrån.

Låt oss då anta att Dahl verkligen använder ett kriterium som innebär att de frågor är viktiga som anses viktiga av en viss bestämd grupp av personer – och att det därvid är fastlagt vilken närmare operationell innebörd detta skall ha. I så fall är jag beredd att hålla med om det som sägs i (3). Inom parentes kan man här lägga märke till att vi då har att göra med ett kriterium av den typ som Jörgen Westerståhl har föreslagit till Falkemark (se not 12, s 228), och som omnämns i punkt (6) ovan. Falkemarks kommentar till detta förslag är egendomlig. Han säger att man med ett sådant kriterium ”inte kan undvika konklusionen om värdeomdömen i maktanalys. Det är sant att forskaren inte behöver göra några värdeomdömen; detta överläts åt medborgarna. Men *deras* värdeomdömen kommer att bestämma de slutliga konklusioner som nås” (s 228). Detta är konstigt. För det första kommer man ju inte ifrån forskarens värdeomdömen, eftersom han, enligt vad Falkemark själv säger i (3), måste göra ett normativt ställningstagande när han beslutar att tillämpa kriteriet. För det andra är det ju fullt i sin ordning att folks värderingar påverkar resultaten när dessa bl a handlar om folks värderingar – vilket ju maktanalyser tycks göra om man tillämpar ett kriterium av detta slag. Detta är ju inte konstigare än att undersökningar av folks partisympatier (förhoppningsvis) påverkas av folks partisympatier.

Låt oss alltså, tillsvidare, godta (3). Men (3) tycks inte på något vis hjälpa oss att nå fram till (4). Vi bör här hålla isär beslutet att tillämpa ett visst kriterium å ena sidan och själva kriteriet å den andra. Ett beslut av detta slag kan sägas vara ett normativt ställningstagande helt enkelt för att det innebär ett svar på den normativa frågan ”Vilket kriterium bör jag tillämpa?” Det är fullt möjligt att göra ett sådant ställningstagande utan att motivera det alls. Men om man vill motivera det, så måste man rimligtvis utgå från lämpliga värdeomdömen eller mer övergripande normer. Observera dock att själva *kriteriet* inte måste vara i behov av stöd från något värdeomdöme eller någon norm bara för att *beslutet* att tillämpa det skulle kräva ett sådant stöd.

Emellertid menar nog Falkemark inte bara, som i (3), att beslutet att tillämpa Dahls kriterium innebär ett normativt ställningstagande, utan också att själva kriteriet uttrycker ett normativt ställningstagande eller en värdering. Han säger på ett ställe att varje kriterium på vad som är en viktig politisk fråga är ”normativt” (s 42). Kanske menar han rentav att Dahls kriterium är ett värdeomdöme. I så fall kan det te sig naturligt att påstå, som i (4), att det måste baseras på värdeomdömen.

Man kan hålla med om, att om ett värdeomdöme skall baseras på något alls, så måste det baseras på (bl a) ett eller flera värdeomdö-

men. Men det är ju inte självklart att det måste baseras på något alls. Det kan ju helt enkelt fungera som en utgångspunkt. Varje undersökning – även Dahls – måste utgå från vissa antaganden som inte ytterligare motiveras. Något måste alltid tas för givet, även om man i viss mån kan välja vad. Falkemarks punkt (4) är därför felaktig.

Men om Falkemark verkligen menar att Dahls kriterium är ett värdeomdöme – vilket jag nyss antydde som en möjlighet – så behöver han egentligen varken (3) eller (4) i sitt resonemang. Ty då kan han ju hävda att kriteriet självt utgör en del av grunden för Dahls konklusion och att denna grund därför inkluderar åtminstone ett värdeomdöme. Och därmed tycks han ju också ha ett bra argument för (5).

Vid närmare eftertanke inser man emellertid att detta argument är långtifrån bra. Ty det värdeomdöme som Dahls kriterium utgör är inte nödvändigt för att man skall kunna nå fram till Dahls resultat. Lika gärna som man kan utgå från hans definition av ”styrande elit” plus hans kriterium på ”viktig politisk fråga”, så kan man nämligen direkt utgå från en definition av ”styrande elit” som man får genom att i Dahls definition byta ut uttrycket ”viktiga politiska frågor” mot det som är Dahls kriterium på sådana frågor, d v s (enligt vår nuvarande tolkning) ”politiska frågor som anses viktiga” eller (enligt Falkemarks tolkning) ”politiska frågor som innebär stora kostnader”. Vi får då exempelvis följande definition i stället för den som omnämns i (1):

Uttrycket ”styrande elit” skall betyda detsamma som ”en minoritet av individer vilkas preferenser som regel segrar när det föreligger olika preferenser i politiska frågor som anses viktiga”.

Med hjälp av denna definition kan vi uppnå precis samma resultat som Dahl uppnår, utan att utgå från eller förutsätta något kriterium eller något värdeomdöme som går ut på att de frågor som anses viktiga är viktiga (eller liknande). Annorlunda uttryckt: även om Dahl i sin undersökning ger uttryck för värderingen att de frågor är viktiga som uppfyller ett visst villkor, så har denna värdering ingen som helst relevans för hans resultat. Den är helt överflödig. Falkemarks resonemang förefaller alltså ohållbart.

3. Från kriterier till värdeomdömen

Hittills har jag, liksom Falkemark, förutsatt att Dahl har ett generellt kriterium på vad som skall räknas som en ”viktig” politisk fråga. Men det är ingalunda säkert att han verkligen har ett sådant kriterium. Och

om han inte har det, så kommer saken i ett helt annat läge.

Låt oss nu anta att han inte har något kriterium på vad som är en "viktig" fråga. Då finns det naturligtvis inte heller något val av kriterium som kan utgöra ett normativt ställningstagande, som det påstås i (3). Och då kan man inte heller modifiera Dahls definition av "styrande elit" på det sätt jag nyss antydde. Däremot kan man kanske nu hävda att *tillämpningen* av Dahls definition – sådan den är formulerad i (1) – kräver värderingar från tillämparens sida. I alla händelser måste ju den som tillämpar definitionen avgöra vilka frågor som är viktiga, om inte generellt, så dock från fall till fall, och man kunde kanske hävda att sådana avgöranden är en sorts värdeomdömen. Då skulle också Dahls konklusion kunna sägas vara beroende av värdeomdömen – så som det påstås i (5). Och därifrån kan man kanske gå vidare till (7) och (8).

För att klargöra strukturen i detta nya resonemang, skall jag först undersöka ett något enklare exempel. Antag att jag gör följande påstående:

(A) Jag har Mozarts bästa symfonier i min skivsamling.

För att avöra om (A) är ett riktigt eller sant påstående måste man tydligen först avgöra vilka av Mozarts symfonier som är bäst – såvida jag nu inte råkar ha alla hans symfonier på skiva. Men att klassificera vissa av Mozarts symfonier som "de bästa" innebär att man gör ett eller flera värdeomdömen. Värdeomdömen av detta slag är nödvändiga för att man skall kunna avgöra om jag har Mozarts bästa symfonier på skiva. Och giltigheten av (A) tycks därmed vara beroende av – och till och med logiskt beroende av – giltigheten hos vissa värdeomdömen.

Detta behöver dock utredas närmare. Det råkar förhålla sig så att de enda Mozartsymfonier jag har på skiva är nr 39, 40 och 41. Vidare anser jag att nr 40 och 41 är Mozarts bästa symfonier. Detta är förstas ett värdeomdöme. Givet detta värdeomdöme är (A) giltigt. Men observera att giltigheten av (A) *inte* är beroende av giltigheten hos detta värdeomdöme. Ty (A) kan vara giltigt även om mitt värdeomdöme är ogiltigt – t ex om det i stället är så att symfonierna 39 och 40 är bäst. Men för att (A) skall vara giltigt – i det läge där jag äger symfonierna 39, 40 och 41 – krävs det att *något* av följande värdeomdömen är giltigt: 39 och 40 är bäst, 39 och 41 är bäst, 40 och 41 är bäst, eller 39, 40 och 41 är bäst. Med andra ord: (A) är giltigt om och endast om *disjunktionen* av dessa fyra olika värdeomdömen är giltig. Men giltigheten av (A) är inte beroende av giltigheten av något av dessa värdeomdömen taget för sig.

Skall man säga att disjunktionen av dess fyra värdeomdömen – låt oss kalla den D – själv är ett värdeomdöme? Ja, D har ju faktiskt ett visst värderande innehåll, även om det är en smula oprecist. Om två personer är oense om giltigheten av D , så är de ju oense i en värdefråga. Detta talar för att D är ett värdeomdöme.

Man skulle kanske kunna tycka att en disjunktion av enbart värdeomdömen nödvändigtvis är ett värdeomdöme, men det är ett missstag. Ty om en sådan disjunktion är logiskt uttömmande, dvs om den t ex innehåller alla tänkbara värdeomdömen om Mozarts symfonier (alltså: "1 är bäst eller 2 är bäst eller 1 och 2 är bäst eller 3 är bäst . . ." osv), så har den inget värderande innehåll alls: den blir så att säga helt intetsägande och okontroversiell. Man bör därför säga att en disjunktion av värdeomdömen själv är ett värdeomdöme om och endast om den är logiskt oförenlig med något värdeomdöme. Men D uppfyller ju detta villkor.

Giltigheten av (A) är alltså beroende av giltigheten av ett värdeomdöme, nämligen D . Men å andra sidan verkar det också rimligt att säga att (A) självt är ett värdeomdöme! När jag påstår (A), så har jag ju därmed sagt något om vilka Mozartsymfonier som är bäst. Jag har visserligen inte identifierat dem på vanligt sätt (med nummer), och jag har inte heller identifierat dem fullständigt. Men jag har ändå delvis och implicit identifierat dem genom att säga att de alla har det kännetecknet att de finns representerade i min skivsamling.

Detta förutsätter naturligtvis att jag inte har alla Mozarts symfonier. Frågan om huruvida (A) är ett värdeomdöme tycks alltså, lustigt nog, vara beroende av vilka skivor jag har. Det framgår inte av (A) självt att det är ett värdeomdöme, men det är ett värdeomdöme beroende på att verkligheten ser ut som den gör. Med andra ord: (A) är inte nödvändigtvis ett värdeomdöme, men det är faktiskt ett värdeomdöme.

Kanske någon här skulle vilja invända att termen "värdeomdöme" normalt används, eller bör användas, på ett sådant sätt att om något är ett värdeomdöme, så är det ett värdeomdöme oavsett hur den empiriska verkligheten är beskaffad. I så fall skulle (A) inte vara ett värdeomdöme. (A) skulle ju inte ha något värderande innehåll alls om jag hade alla Mozarts symfonier på skiva. Men detta språkbruk verkar vilseledande och därmed olämpligt. Ty (A) har ju faktiskt ett värderande innehåll.

Man kan också argumentera på följande sätt. Det är ganska allmänt vedertaget att ett värdeomdöme inte kan följa logiskt från (konsistenta) premisser som inte innehåller något värdeomdöme. Detta kan kallas *Humes Tes*, och man kan kanske t o m hävda att termen

”värdeomdöme” normalt används, eller bör användas, på ett sådant sätt att Humes Tes är giltig. Vidare verkar det klart att påståendet att jag har Mozarts symfonier nr 39, 40 och 41 och inga andra av hans symfonier i min skivsamling är ett rent empiriskt, icke-värderande påstående. Men konjunktionen av detta påstående och (*A*) implicerar logiskt *D*, som är ett värdeomdöme. Om vi vill hålla fast vid Humes Tes bör vi därför betrakta (*A*) som ett värdeomdöme. Detta stämmer med min konklusion ovan.

(Det bör dock påpekas att Humes Tes ändå måste modifieras något, om den skall vara riktig. Ty antag att *F* är ett rent faktuellt, empiriskt omdöme och att *V* är ett värdeomdöme. Enligt vanlig satslogik gäller att

(i) Disjunktionen *F*-eller-*V* följer logiskt av *F*.

Om *F*-eller-*V* är ett värdeomdöme, så är (i) alltså ett motexempel mot Humes Tes. Men om *F*-eller-*V* inte är ett värdeomdöme, så är följande ett motexempel mot Humes Tes:

(ii) *V* följer logiskt av konjunktionen av *F*-eller-*V* och icke-*F*.

Emellertid kan vi nu hävda att frågan om huruvida *F*-eller-*V* är ett värdeomdöme beror på om *F* är sant. Om *F* är sant, så tycks *F*-eller-*V* inte vara ett värdeomdöme, ty det kan då förenas med vilket värdeomdöme som helst. Dess värderande kraft försvinner så att säga i och med att en tillräcklig icke-värderande sanningsbetingelse är uppfylld. Men om icke-*F* är sant, och *F* alltså är falskt, så blir *F*-eller-*V* ekvivalent med *V*, och då bör det betraktas som ett värdeomdöme. För att rädda Humes Tes kan vi alltså omformulera den så här: ett värdeomdöme kan inte följa logiskt från *sanna* premisser som inte innehåller något värdeomdöme. Mot denna tes fungerar inte (i) och (ii) som motexempel.)

Efter denna kanske något omständliga utredning kan vi nu återgå till Dahl. Dennes tes, att det inte finns någon styrande elit i det samhälle han undersökte, d v s New Haven i Michigan, kan enligt hans egen definition av ”styrande elit” i (1) formuleras på ungefär följande sätt:

(*B*) Ingen minoritet i New Haven får som den vill i alla viktiga frågor.

För att avgöra om (*B*) är ett riktigt påstående måste man först avgöra vilka frågor som är viktiga – såvida nu inte en viss minoritetsgrupp i New Haven får som den vill i *alla* frågor, viktiga som oviktiga. Och kanske kan man säga att det innebär ett värdeomdöme att klassificera

en fråga som viktig snarare än oviktig eller mindre viktig. I så fall kan vi resonera på samma sätt i fråga om (*B*) som vi nyss gjorde med (*A*) i Mozartexemplet.

Vi får då säga att giltigheten av Dahls resultat (*B*) är beroende av vissa värdeomdömen. Dels är den så en konsekvens av de värdeomdömen som faktiskt görs i Dahls undersökning. Dessa fungerar ju som premisser för (*B*). Men (*B*) är förmodligen inte beroende av dessa värdeomdömen i den meningen att (*B*) inte kan vara giltigt om de inte är giltiga. Ty andra värdeomdömen skulle kunna fylla samma funktion. Giltigheten av (*B*) är snarare beroende av disjunktionen av de värdeomdömen som kan fylla denna funktion. Men denna disjunktion är själv ett värdeomdöme.

Att giltigheten av Dahls resultat är beroende av värdeomdömen, eller av värdeomdömens giltighet, är emellertid föga uppseendeväckande med tanke på att man då kan hävda att resultatet självt är ett värdeomdöme. Om (*B*) är ett riktigt påstående, så har ju detta konsekvenser för hur klassifikationen av frågor i viktiga och oviktiga kan göras (givet att ingen minoritet i New Haven får som den vill i alla frågor). Och om denna klassifikation innebär en värdering – vilket vi nyss antagit – så har (*B*) därmed värderingsmässiga implikationer. Det är då rimligt att uppfatta (*B*) som ett värdeomdöme.

Vad som är uppseendeväckande i detta resonemang är väl snarare det att Dahls resultat skulle vara ett värdeomdöme! Jag antar att statsvetare normalt inte brukar uppfatta det så. Om de gjorde det skulle ju Falkemark slå in helt öppna dörrar. Falkemark själv tycks inte heller uppfatta Dahls resultat som ett värdeomdöme. Vad han säger är ju bara att dess giltighet är beroende av värdeomdömen.

Det är väl emellertid ingen nyhet – och ingenting som strider mot den ortodoxa uppfattningen om förhållandet mellan vetenskap och värderingar – att det ibland insmyger sig värdeomdömen bland vetenskapliga resultat. Det kan väl också vara så att det som vid första anblicken ter sig som ett vetenskapligt resultat vid närmare betraktande visar sig vara ett värdeomdöme. Enligt den ortodoxa uppfattningen skulle man väl då säga att det inte alls är ett vetenskapligt resultat, eller att det åtminstone inte är ett *rent* vetenskapligt resultat. Detta kan man kanske också säga om Dahls resultat. Möjligen är det betydligt vanligare än man tror, att samhällsvetenskapliga och humanistiska resultat har denna karaktär.

Det måste emellertid betonas att även om Dahls resultat skulle vara ett värdeomdöme, så har det *också* ett visst empiriskt innehåll. Ty det följer ju logiskt av (*B*) att ingen minoritet i New Haven får som den vill i alla frågor. Detta, om inte annat, kan man ju beteckna som

ett "vetenskapligt" resultat av Dahls undersökning – men det är förstås ett svagare påstående än (*B*), och det visar inte att det inte finns en styrande elit i New Haven.

4. Avslutning

Vad som skulle vara *verkligt* uppseendeväckande vore däremot om Dahls resultat inte är ett värdeomdöme, utan ett vanligt empiriskt och vetenskapligt påstående, samtidigt som dess giltighet är beroende av värdeomdömen eller värdeomdömens giltighet. Man får faktiskt intrycket att det är detta som Falkemark vill hävda i (8), och det vore ju också något som klart skulle strida mot den ortodoxa uppfattningen om förhållandet mellan vetenskap och värderingar. Men detta har han inte visat, och mitt resonemang i Mozartexemplet ger – hoppas jag – ett visst stöd för den motsatta uppfattningen, alltså den ortodoxa.

I själva verket tycks Dahls resultat kunna tolkas på flera olika sätt. Det kan bland annat tolkas så att dess giltighet är beroende av värdeomdömen eller värdeomdömens giltighet. Så långt har Falkemark rätt – även om hans argument för denna tes är felaktigt. Men *om* giltigheten av Dahls resultat är beroende av värdeomdömen, så är det också självt ett värdeomdöme.

Det är dock viktigt att här betona att det faktum att ett påståendes giltighet är beroende av värdeomdömen *inte* får användas som *kriterium* på att påståendet självt är ett värdeomdöme. Ty om man skulle utgå från detta kriterium, så skulle ju den ortodoxa uppfattningen vara helt omöjlig att vederlägga. Den skulle då ha karaktären av en tom truism, och därmed skulle den också vara ointressant. För att inte trivialisera den ortodoxa uppfattningen måste vi alltså ge något annat, oberoende argument för att påståenden som (*A*) och (*B*) är värdeomdömen – om vi anser att deras giltighet är beroende av värdeomdömen. Detta har jag också försökt göra i det föregående.

Å andra sidan är det inte alls självklart att giltigheten av Dahls resultat är beroende av värdeomdömen. Ty det är inte självklart att det är ett värdeomdöme att säga att en viss politisk fråga är "viktig". En annan tolkningsmöjlighet, som kanske stämmer bättre med Dahls språkbruk, är att "viktig" här betyder detsamma som "anses viktig". Kanske kunde det t o m betyda något i stil med "förknippad med förhållandevis stora ekonomiska konsekvenser". I inget av dessa fall skulle Dahls resultat vara ett värdeomdöme. Men då skulle dess giltighet inte heller vara beroende av några värdeomdömen på det sätt vi nyss skisserade.

Hur man än vrider och vänder på saken tycks alltså den ortodoxa synen på förhållandet mellan vetenskap och värderingar klara sig rätt bra.

Litteratur

- Bergström, Lars, *Objektivitet*, Prisma, Stockholm 1972.
- Dahl, Robert A, "A Critique of the Ruling Elite Model", *American Political Science Review*, vol 52, 1958, ss 463-469.
- Dahl, Robert A, *Who Governs?*, Yale University Press, New Haven 1961.
- Falkemark, Gunnar, "Maktstudium och värdering. Ett bidrag till diskussionen om statsvetenskapens objektivitet", *Statsvetenskaplig tidskrift* 1978, ss 239-255.
- Falkemark, Gunnar, *Power, Theory and Value*, Gleerup, Lund 1982.
- Myrdal, Gunnar, *I stället för memoarer*, Prisma, Stockholm 1973.
-

Notiser

Björn Haglund disputerade den 20 okt på avhandlingen *Personer, intentioner och qualia, en studie i Wilfrid Sellars medvetandefilosofi*, Institutionen för filosofi vid Göteborgs universitet.

Arild Haaland har utgivit *Platon i vidvinkel*, Universitetsförlaget, Oslo 1984.

Tredje väsentligt omarbetade upplagan av Konrad Marc-Wogaus *Filosofisk uppslagsbok* har utkommit på Doxa, 1984.

Thure Stenström, litteraturprofessor i Uppsala, utgav år 1966 en bok med titeln *Existentialismen*. Den behandlade existentialismen som filosofisk och litterär strömning på kontinenten från Kierkegaard till Sartre, och den har nyligen utkommit i sin tredje upplaga på Almqvist & Wiksell International. Ungefär samtidigt har nu Stenström på samma förlag också utgivit en bok om *Existentialismen i Sverige*. Han ger här en fyllig redogörelse för hur de existentialistiska idéerna har mottagits i den svenska kulturdebatten och hur de har påverkat den svenska skönlitteraturen.

Ragnar Holte har utgivit *Människa, livstolkning, gudstro* på Doxa, 1984.